

Marcel BOȘCANEANU,

lector metodist al Facultății de drept

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

VICTIMIZAREA FEMEII PRIN PRISMA TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

Traficul de femei poate fi considerat o formă extremă de victimizare a femeii, care chiar dacă are dimensiuni largi, este și un fenomen îngrijorător, deoarece el constituie o încălcare serioasă a drepturilor omului, ce nu poate fi acceptată într-o societate democratică și civilizată. Consecințele sunt dramatice dacă avem în vedere obiectivele individuale de dezvoltare pe termen lung – demnitatea persoanelor ca ființe umane și imaginea lor în comunitate.

Trafficking in women is considered an extreme form of victimization of women, which although large in size, is a worrying phenomenon because it is a serious violation of human rights can not be accepted in a democratic and civilized society. The consequences are dramatic, if we consider individual goals long-term development dignity as human beings and their image in the community.

În literatura de specialitate victimologia a primit mai multe definiții. Astfel, ea reprezintă știința comportamentului și personalității victimei raportată la conceperea, realizarea și consecințele directe ale actului agresional asupra victimei.¹ J. A. R. Calderon definește victimologia ca fiind disciplina care, în explicarea cauzelor, studiază victima fără a planifica și realiza o politică a victimei.

Conceptul de victimizare a femeii în urma traficării ei definește acțiunile femeii ca unic mod de reparare, de recuperare a intereselor individuale, noile reguli și principii comportamentale adoptate de ea, actele de voință, simțămintele, constrângerea morală, fundamentele morale, dificultățile de adaptare, sinteza cauzalității agresionale, conexiunile în acțiunile agresivo-victimologice.

Întrucât victima în cazul traficării există alături de o varietate de acțiuni infracționale (recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea, primirea unei persoane ce au loc în scopuri de exploatare sexuală comercială sau necomercială etc.), agresionale, aceasta să relevă identitatea manifestărilor victimale, evoluția singulară a acestora și efectul social al victimizării. Modul în care victima percepe, înțelege, acceptă sau respinge violența actului agresiv are valoare pentru stabilirea lanțului cauzelor și efectelor fenomenului victimal.

Cât privește conceptul de victimă la traficul de femei aceste, are mai multe semnificații: femeia care este supusă recrutării, transportării, transferului, adăpostirii cu sau fără consimțământul acesteia, în scop de exploatare sexuală comercială sau necomercială, prin muncă sau servicii forțate, pentru cerșetorie, în sclavie sau în condiții similare sclaviei, de folosire în conflicte armate sau în activități criminale, de prelevare a organelor sau țesuturilor, ce atentează la libertatea persoanei, specificate

¹ I. Tănăsescu, G. Tănăsescu, C. Tănăsescu, *Criminologie (Agresologie. Victimologie. Detentologie)*, Editura All Beck, București, 2003, p. 138.

în art.165, Cod penal², devine victimă a traficului realizându-se una din acțiunile infractionale indicate mai sus indiferent de consecințele prejudiciabile.

Astfel, prin victimă se înțelege orice persoană umană care suferă direct sau indirect consecințele fizice, materiale sau morale ale unei acțiuni sau inacțiuni criminale³.

Analizând definiția, se pot constata mai multe aspecte. Unul dintre ele ar fi acela că victimă poate fi doar o ființă umană, în cazul nostru victima este femeia. Însă nu orice femeie care suferă în urma traficării poate fi considerată victimă, pentru această calitate fiind necesar să mai fie îndeplinită o condiție: femeia care a suferit, consecința să nu își fi asumat conștient riscul, deci să ajungă jertfă în urma unei acțiuni sau inacțiuni criminale fără să vrea.

Pe de altă parte, sunt niște elemente prețioase pentru înțelegerea fenomenului victimal al traficului de femei, precizând pe lângă consecințele directe și pe cele indirecte, pe lângă consecințele fizice sau materiale și pe cele morale, adesea mult mai importante ca primele.

Participarea femeii ca victimă la actul de trafic de ființe umane apare, de cele mai multe ori, sub patru aspecte: facilitarea, favorizarea, precipitarea și provocarea. Determinarea gradului de vulnerabilitate față de femeie în cazul traficării se face cu ajutorul a doi factori:

– factori personali: se referă la trăsăturile particulare ale femeii care favorizează comiterea infracțiunii: cetățean normal dar cu un coeficient de inteligență redus, imigrantele, cele cu experiență socială redusă, cele prea nevârstnice, femeile pentru infractori bărbați, naivitatea, încrederea, neglijența, sentimentele de afecțiune pentru infractor etc.;

– factori situaționali: presupun existența anumitor perioade de timp sau circumstanțe, conjuncturi ale mediului înconjurător care au determinat sau favorizat infracțiunea: de exemplu, un businessman bogat i-a propus unei fete tinere lucrătoare la el în întreținere să o ducă ilegal prin mijloace de contrabandă în America unde urma să lucreze într-un restaurant, dar în realitate era forțată să satisfacă poftele sexuale ale noului angajat.

Cele mai întâlnite forme de vinovăție ale victimei-femeiei față de actul infracțional sunt facilitarea și favorizarea, născute din naivitate, ignoranță, încredere, supraaprecierea forțelor proprii, adică din multitudinea posibilă de factori personali și situaționali.

Cele mai grave forme sunt precipitarea și provocarea. Precipitarea constă în declanșarea acțiunii traficantului prin adoptarea unei conduite conforme cu actul agresional, deși între victimă și traficant nu există relații anterioare.

Factorii de risc conjuncturali, relaționali și naturali ce duc la victimizarea femeii.

Factorii de risc ce duc la victimizarea femeii în cazul traficării este determinat de mediile socio-structurale de proveniență a femeilor ce devin victime, de tipologia valorilor lezate (fizice, morale), de condițiile socio-economice în care trăiesc femeile,

² Codul penal al RM, nr. 985-XV, din 18.04.2002, MO din 13.09.2002.

³ I. Tănăsescu, G. Tănăsescu, C. Tănăsescu, *Criminologie (Agresologie. Victimologie. Detentologie)*, Editura All Beck, București, 2003, p. 134.

de regulile de conduită de respectare reciprocă sau reguli de respectare de sine acceptate de femeie. Factorii de risc relevă și gradul concret de responsabilitate a femeilor în comiterea actului infracțional – traficul.

Factorii de risc conjuncturali (economici, culturali), atât la nivel individual cât și la nivelul grupului au ca motivări discordanțele dintre situația economico-socială a femeilor și tendința modificării imediate a acesteia. Natura acestor factori poate rezulta și din nevoile obiective care preocupă femeia (libertinajul comportamental, viața de familie), asigurând pluralitatea, coexistența și similitudinea modurilor comportamentale asupra victimizării.

Factorii de risc relaționali, caracterul subiectiv al relațiilor individuale ale femeii, în cadrul existenței umane în societate determină concordanța dintre acțiunea de traficare și efectul victimizării. În acest sens, relația femeii traficate cu agresorul e percepută în mod diferit de fiecare dintre aceștia, depinzând de condițiile sau de momentele variabile ale existenței. Efectul victimizării este mijlocit de relația anterioară, simultană sau posterioară dintre femeie-victimă și traficant, reacțiile femeii fiind rezultatul acceptării sau refuzului scopului acțiunii de traficare, a reflectării acestui scop în psihicul victimei.

Factorii de risc natural, comportamentul femeii față de această faptă sau de acele consecințe ce pot surveni în urma acestei infracțiuni de traficare este justificat în mod obiectiv de modul de înțelegere a exigenței sociale, modul de determinare în raporturile interindividuale, de calitățile individuale de natură psihică, morală și intelectuală. Existența socială determină un anumit comportament și un anumit grad de înțelegere a existenței din partea femeii. Înzestrarea biologică, gradul de sănătate fizico-psihică și apariția unor necesități de natură materială creează capacitatea sau incapacitatea de adaptare a femeii la mediul social în care va trăi după terminarea faptei infracționale, la un conflict interindividual și la urmările lui. În situație de incapacitate gravă de adaptare a femeii în societate după ce a fost traficate și a revenit în țară, la familie, este nevoie de intervenția societății cu măsuri de recuperare victimală. Așadar, factorii de risc naturali își au originea în existența socială și în viața psihomorală a victimei traficate.

Condițiile favorizante ale producerii efectului victimizării femeii în urma traficării trebuie analizate sub mai multe aspecte: psihologic, fiziologic, social, psihiatric și demografic. Cunoașterea condițiilor favorizante apariției victimizării nu se reduce la analiza cauzelor (factorilor), ci trebuie stabilite și intențiile individuale conștiente ale femeii de manifestare a acestora. Condițiile favorizante apar ca un produs al unui sistem complex de împrejurări care ajută la dezvoltarea, complicarea, diversificarea metodelor (recrutare și transportare, transfer, adăpostire) la traficul de femeii. Aceste condiții amplifică tensiunile, conflictele dintre femeie și traficant. Continuitatea sau discontinuitatea condițiilor favorizante demonstrează relativitatea apariției actului infracțional de traficare.

Comportamentul femeii – comportamentul femeii la fel constituie o condiție, un punct inițial de unde începe manifestarea de interes al traficantului față de victimă atât în cazul unei constatări presupuse de victimizare a femeii, cât și a viitoarei potențiale victime concretă a traficării. Fără analiza comportamentului și personalității victimei, a reacției ei asupra acțiunilor infractorului, este imposibil, uneori, de

a determina din ce cauză atentatele infracționale similare comise de unele și aceleași persoane provoacă rareori același rezultat infracțional⁴. Așa cum în cazul nostru traficantii obțin rezultate diferite și folosesc metode diferite de fiecare dată la săvârșirea lor. Cu cât mai semnificativ este rolul comportamentului victimei în geneza infracțiunii, cu atât mai redusă este intensitatea orientării antisociale a personalității infractorului. Elementele negative ale comportamentului pătimașilor pot servi ca factori ce favorizează săvârșirea infracțiunilor sau chiar provoacă comiterea lor, dacă ele au influențat în calitate de condiție necesară pentru dezvoltarea procesului causal asupra apariției, dezvoltării intenției criminale⁵. La fel cum în cazul traficului de femei comportamentul unei tinere în localurile de seară, la locul de muncă nocturn, a făcut să-l instigheze pe traficant la săvârșirea infracțiunii.

Victimizarea femeii – Femeia face parte din categoriile de victime cu cel mai mare grad de vulnerabilitate victimală, alături de copii și bătrâni. Spre deosebire de victimele de sex masculin care, datorită instinctului de conservare, încearcă să evite, să combată sau să anihileze efectele agresiunii practicând la rîndul lor o agresiune, victimele de sex feminin, în general, sunt stăpânite de sentimentul fricii, rezultată din amenințările și agresiunea suferită care determină, de regulă, acceptarea efectului victimal. La acestea se adaugă și alte trăsături favorizante ale actului agresional: sensibilitate, finețe, emotivitate, forță fizică limitată.

Dintre formele de victimizare a femeii cele mai des întâlnite în ultima perioadă în Republica Moldova este traficul de femei care, ocupă un loc foarte important. Uneori această infracțiune este însoțită și de acte de cruzime sau urmată de moartea victimei. Reacția societății față de această infracțiune este duală: pe de o parte, se consideră că femeia are întotdeauna un grad oarecare de vinovăție, fie sub forma precipitării, fie chiar a provocării directe, în timp ce cealaltă parte consideră că acțiunea începe atunci când un traficant a găsit unele puncte de vulnerabilitate la femeie. Indiferent de gradul de implicare a femeii în săvârșirea acțiunii infracționale, dacă se stabilește existența cu certitudine a infracțiunii de trafic, traficantul este vinovat și trebuie sancționat, fapta nefiind scuizabilă pe motivul vinovăției victimei, deoarece infracțiunea face parte din componența de infracțiune formală.

Victimizarea femeii se poate datora în întregime și conduitei ostile a soțului în familie (în cazul în care are o familie), dar poate exista și o contribuție, mai mică sau mai mare, a soției, în sensul că ea poate provoca, direct sau indirect, prin comportament, favorizarea infracțiunii. O caracteristică a victimizării femeii în cazul traficării este refuzul victimei de a renunța la modul de viață cu violență în familie, scăpare de sărăcie, lipsa locului de muncă.

Traficul de femeii continuă să rămână pentru Republica Moldova o problemă complexă, a cărei soluționare nu trebuie amînată. Datele disponibile demonstrează că în anii 2000-2007 cetățenii Republicii Moldova au fost supuși exploatării în 32 de țări ale lumii. Gravitatea situației indică faptul că, actualmente, Republica Moldova rămîne o țară de origine a traficului de femeii etc. De asemenea, deși într-o măsură mai mică, Republica Moldova este o țară de tranzit al victimelor traficului de femei din țările ex-sovietice către statele europene. În ultima perioadă s-au înregistrat ma-

⁴ I. Larii, *Crminologie*, Chișinău 2004, p. 76,

⁵ I. Larii, *Op. cit.*, p. 76,

zorări de cazuri de trafic de femei, și anume cazurile când femeile au devenit victime în scopul prelevării de organe și țesuturi. Majoritatea victimelor traficului de femei este reprezentată de populația de la sate, cel mai frecvent – de tinerele fără profesie și fără loc de muncă, inclusiv de persoanele victime ale violenței în familie. Tendințele demonstrează că limitele de vîrstă ale victimizării traficului de femei se extind continuu.

Metodele de recrutare și transportare a victimelor traficului de ființe umane peste hotare, precum și formele de exploatare devin mai diversificate. S-a mărit numărul cazurilor în care fostele victime ale traficului de ființe umane devin infractori prin recrutarea altor persoane⁶. La nivel național nu există un sistem unitar de colectare a datelor privind traficul de ființe umane.

De cele mai dese ori victime ale traficului de ființe umane în scopul exploatării devin tinere femei, în vîrstă de pînă la 25 ani, provenind din familii sărace rurale, cu un nivel scăzut de studii, fără o profesie și fără loc de muncă. De regulă, de cele mai dese ori victime ale traficului devin migrații ilegali. Chiar dacă ei au venit în țară în condiții legale, ulterior ei ajung de obicei să rămînă ilegal, încălcînd regimul de ședere în țara respectivă. Un indiciu important este, de asemenea, experiența violenței prin care a trecut nu o singură dată pe parcursul vieții. Cercetările demonstrează că multe din femeile traficate au fost supuse violenței cu mult înainte de a fi nimerit în situație de trafic. Unele victime sînt transportate peste mai multe frontiere și revîndute de cîteva ori. Din momentul trecerii frontierei de stat, tinerele își pierd statutul de cetățean al Republicii Moldova și sunt transformate în marfă. Ele sînt folosite și distribuite după bunu plac al traficantilor. Pe parcursul unei perioade de timp îndelungate ele sunt supuse exploatării sexuale, torturii și altor tratamente inumane⁷.

Traficanții utilizează o serie de măsuri coercitive pentru a controla victimele. Controlul victimelor pornește de la ideea profitului. Traficantul își poate păstra investiția și profită de pe urma exploatării victimei, atîta timp cît aceasta este dependentă de el. Mecanismele de control sunt diverse și sunt utilizate concomitent sau în mod izolat⁸.

Protecția și autoprotecția împotriva victimizării femeii în cazul traficului de femei.

Cele mai vechi măsuri legislative internaționale întreprinse pentru stoparea fenomenului traficului de femei sunt: primul acord, din 18 mai 1904, privind traficul de femei, semnat de 18 state, Acordul internațional de la Paris cu privire la reprimarea traficului de femei. Acesta a fost urmat, șase ani mai târziu, de Convenția internațională din 4 mai 1910 cu privire la reprimarea traficului de femei, la care au aderat 34 de state. După cum se vede, traficul de femei a fost considerat, pe plan internațional, o problemă ce necesită intervenție, încă de la începutul secolului 20. După anii 1990 cînd, după cum am văzut, fenomenul a luat o amploare deosebită, în Europa au apărut nenumărate reglementări la nivel european, care au rol de combatere a traficului

⁶ Ig. Dolea, Mihaela Vidaicu, *Combaterea traficului de ființe umane (drept material și drept procesual)*, Cartea XXI, Chișinău 2009, p. 75,

⁷ Ig. Dolea, Mihaela Vidaicu, *Op. cit.*, p. 76,

⁸ Centrul pentru prevenirea traficului de femei, *Bune practici juridice regionale în asistența victimelor traficului de ființe umane*, Chișinău 2007, p. 11.

de femei⁹.

Măsurile care se pot lua pentru prevenirea și limitarea sau chiar eliminarea fenomenului victimizării femeii și a efectelor sale se pot clasifica în două categorii: măsuri de protecție socială și măsuri de autoprotecție.

Măsurile de protecție socială revin organelor și autorităților publice locale și centrale ale statului. Dintre acestea cel mai important îl au organele judiciare, polițienești responsabile de prevenirea traficului de ființe umane (inclusiv femei) și cu prinderea, judecarea și sancționarea infractorilor (traficanților). Așa cum afirma S. L. Wrightsman, deținerea infractorilor deosebit de periculoși în instituții speciale asigură un nivel mai înalt de securizare psihologică a cetățenilor. Dar existența organelor judiciare, polițienești, aplicarea corectă și promptă a normelor penale, sancționarea infractorilor au și rol de prevenție prin inhibarea comportamentului delictual la unii potențiali agresori. În cadrul MAI este o subdiviziune întreagă ce se ocupă cu traficul de persoane, și anume „Centrul pentru combaterea traficului de persoane”.

Protecția socială împotriva victimizării femeii este și responsabilitatea legiuitorului și executivului. Activitatea organelor judiciare, polițienești depinde de actele normative ale Parlamentului, atât în ceea ce privește buna funcționare a lor, cât și eficiența legii în prevenirea și combaterea acestui fenomen. În sfârșit, nu trebuie neglijat nici rolul societății civile care, fiind mai motivată, poate obține rezultate semnificative.

De asemenea ca măsuri de prevenire mai putem menționa:

- sensibilizarea publicului larg privind pericolul traficului de femei;
- creșterea sensibilizării grupurilor de risc privind pericolele asociate traficului de femei;
- organizarea de mese rotunde, seminare, sesiuni de informare a tinerilor, părinților și personalului din școli, licee, instituții de învățământ superior cu tematica traficului de femei la nivel național;
- organizarea campaniilor de sensibilizare pentru tineri, inclusiv activități culturale;
- crearea centrelor regionale de informare în domeniul traficului de femei;
- elaborarea și implementarea programelor de instruire în activități de prevenire a traficului de femei;
- consultații pentru potențialele victime ale traficului de femei;
- orientarea, instruirea profesională și plasarea în câmpul muncii a copiilor, tinerilor și adulților din grupurile marginalizate, a potențialelor victime, precum și a victimelor traficului de femei;
- crearea și dotarea centrelor de reintegrare socială și a centrelor maternale;
- implementarea unor activități clare pentru cetățeni în sectorul angajării cetățenilor la muncă peste hotare.

Măsurile de auto și presupun protecție sunt cele care revin în sarcina femeilor potențiale ale traficării, s-au care au fost deja traficate, un autocontrol mai riguros. Asemenea măsuri pot fi: dispunând de documente legale și valabile de a pleca peste hotare la muncă, este necesar de a verifica la organele naționale destinația, legalitatea

⁹ Claudia Petrescu, „Traficul de femei – o problemă a societății moderne”, în revista *Calitatea vieții*, nr. 3-4/2005, Editura Academiei Române, an. 2005, p. 265.

și odată ce au depistat ilegalități indiferent în țara sa sau în țara străină unde a ajuns să se adreseze autorităților pentru a se denunța, iar în țara străină să nu ascundă această situație chiar și cu riscul de a fi deportată, evitarea companiilor îndoielnice, evitarea reclamei și a publicității cu privire la situația materială mai bună ce li se propune, loc de muncă bine plătit.

Toate măsurile și tacticile de prevenire a victimizării femeii nu pot fi folosite și evaluate cu ușurință și tot ceea ce se discută nu are o eficacitate sigură și concretă, deoarece este dificil de prevăzut situațiile exacte, particulare în care ele ar putea preveni acțiunile de victimizare a femeii și asta pentru că există modalități numeroase și foarte variate prin care un traficant poate comite această faptă. Anumite strategii de reducere a riscului pot fi eficiente până la un nivel clar observabil, dar care nu poate fi și prompt cuantificabil. Există situații în care pericolul nu poate fi evitat total. În asemenea cazuri trebuie adoptate unele tactici pentru a minimaliza cât mai mult posibil riscul de victimizare.

Bibliografie:

1. Tănăsescu I., Tănăsescu G., Tănăsescu C., *Criminologie (Agresologie. Victimologie. Detentologie)*, Editura All Beck, București, 2003, p. 138.
2. Codul penal al RM, nr. 985-XV, din 18.04.2002, MO din 13.09.2002.
3. Larii I., *Crminologie*, Chișinău 2004, p. 76.
4. Dolea Igor., Vidaicu Mihaela, *Combaterea traficului de ființe umane (drept material și drept procesual)*, Cartea XXI, Chișinău 2009, p. 75, 76.
5. Centrul pentru Prevenirea Traficului de Femei, *Bune practici juridice regionale în asistența victimelor traficului de ființe umane*, Chișinău 2007, p. 11.
6. Claudia Petrescu, „Traficul de femei – o problemă a societății moderne”, în revista *Calitatea vieții*, nr. 3-4/2005, Editura Academiei Române, 2005, p. 265.